

“Samenwerken om de weerbaarheid van Nederland te vergroten”

De geopolitieke spanningen in de wereld nemen toe en dat is ook op de Noordzee te merken. Het aantal verdachte schepen is in korte tijd sterk gestegen. Deze drukbevaren zeeroute beschermen, wordt steeds urgenter. Om dat te doen, gaat de Koninklijke Marine nauwer samenwerken met partijen op de Noordzee, waaronder het Loodswezen. Een noodzakelijke en logische stap, vinden Commandant Zeestrijdkrachten vice-admiraal René Tas en Willem Bentinck, voorzitter van de Nederlandse Loodsencorporatie.

Beeld: Koninklijke Marine / Yoeri Bonarius

“Iedereen kent de situatie in de wereld en weet hoe spannend het op dit moment is”, steekt vice-admiraal Tas van wal. “We hebben te maken met een oorlog tussen Oekraïne en Rusland, een lokaal conflict. Dat is tegelijkertijd een oorlog tussen Rusland en de NAVO. Daar bovenop – en dat is misschien wel het gevaarlijkste aspect – is het een conflict tussen de democratieën van de wereld en landen die geen vrije samenleving kennen, zoals Rusland, Iran, China, Noord-Korea, Cuba en Venezuela. Die drie lagen spelen door elkaar heen; de situatie wordt gaandeweg ernstiger.”

En dat is wennen voor ons in Europa. Tenslotte leven we al bijna tachtig jaar in vrede. De hoogoplopende spanningen van de Koude Oorlog liggen ook alweer dertig jaar achter ons. Het gevaar van een gewapend conflict was min of meer van onze radar verdwenen. “We waren in een soort winterslaap gevallen”, zegt Tas. “Maar inmiddels is er een crisis uitgebroken en leven we niet meer in vrede.”

De oorlog is namelijk al begonnen, stelt hij. Europa is niet direct fysiek bij oorlogshandelingen betrokken, maar er is wel al langere tijd sprake van een cyberoorlog en een informatieoorlog, waarbij er op grote schaal desinformatie wordt verspreid. We zien ook al gevallen van hybrideoorlog; denk aan het kapotrekken van pijpleidingen en datakabels in de Oostzee. Tas: “We leven niet langer in vrede. Ook niet in echte oorlogstijd, gelukkig, en ik hoop dat het nooit zover komt. Maar oorlog ligt op dit moment dichterbij dan vrede. Daarom is het belangrijk en urgent dat we als Europa ons heen bijtrekken om effectief te kunnen afschrikken en kunnen vechten om te winnen.”

De havens beschermen

Als er wel een oorlog zou uitbreken, is het beschermen van de Nederlandse zeehavens prioriteit één, legt Tas uit: “De havens van Rotterdam, Eemshaven,

Amsterdam en Vlissingen moeten operationeel blijven. Dat is belangrijk vanuit oorlogsperspectief, om manschappen en munitie van onze NAVO-partners te kunnen aanvoeren. Maar het is ook cruciaal om de grondstoffen voor de defensie-industrie en de energie voor heel Europa te kunnen borgen. Maar liefst 15 procent van de energie voor ons continent komt via Rotterdam binnen. De havens zijn dus niet alleen belangrijk voor oorlogsvoering, maar ook voor het draaiende houden van de economie en daarmee van de samenleving.”

Ook de zeeroutes van en naar die havens moeten beschermd worden. Die lopen door een van de drukst bevaren wateren ter wereld: de Noordzee. De huidige dreiging op zee komt niet alleen van oorlogsschepen, maar ook van koopvaardijsschepen, die door het bewind voor semimilitaire acties kunnen worden ingezet voor spionage, sabotage of zelfs aanvallen met drones of raketten. Zij zijn talrijk, wisselen snel van eigenaar en zijn daarom lastig te volgen. Ook het aantal Russische onderzoeksschepen neemt snel toe. Zij worden ingezet om de data- en energie-infrastructuur op de bodem van de Noordzee in kaart te brengen, en moeten om die reden goed gemonitord worden.

Krachten bundelen

Weten welke schepen zich op de Noordzee bevinden en vervolgens inschatten of zij een risico vormen, is een enorme uitdaging. Het is een klus die Defensie niet alleen

kan klaren en daarom zoekt de Marine nu de samenwerking met andere Noordzee-gebruikers. “Het is van groot belang om het plaatje dat we hebben, beter en completer te maken”, legt Tas uit. “Dat noemen we ‘situational awareness’. Daarom gaan we de krachten bundelen met andere Noordzee-partners, zoals de waterpolitie, de kustwacht, KNRM, Noordzee helikopters en het Loodswezen. Daarin zetten we nu grote stappen.”

Het Loodswezen is zich bewust van de belangen die spelen en neemt graag zijn verantwoordelijkheid. “Wij zijn het eerste ‘point of contact’ voor buitenlandse schepen in Nederlandse wateren”, legt Bentinck uit. “Naast onze rol om de kapitein te ondersteunen bij het veilig en vlot loodsen van het schip, zijn wij nautisch adviseur voor alle belanghebbenden en kunnen we ook een signalerende rol vervullen en alerteren bij afwijkende situaties. Ook de medewerkers die op de loodsvaartuigen werken kunnen hier een belangrijke bijdrage aan leveren.”

Om onze taken te kunnen vervullen, is het belangrijk om een stabiele loodsdiens te hebben met voldoende goed opgeleide mensen en een goede infrastructuur. Daar wordt continu aan gewerkt, voor nu en voor de toekomst. Bentinck: “Naast onze belooftingsmiddelen investeren we bijvoorbeeld in navigatie-ondersteunende middelen die bestand zijn tegen ‘spoofing’, het opzettelijk verstoren van het satelliet signaal. Op deze wijze willen we de

“De ‘ogen en oren’ van de Noordzee zijn, ligt in het verlengde van onze eigen rol en is onze plicht als burger.”

haventoeankelijkheid blijven borgen. Dat is een focus voor de komende jaren."

In oorlogstijd

Naast aandacht voor de 'situational awareness', wordt uiteraard tegelijkertijd nagedacht over mogelijke scenario's bij het uitbreken van een gewapend conflict. "Ook in oorlogstijd moeten schepen kunnen binnenkomen in de havens. Daar kunnen verdachte schepen bij zijn", zegt Tas. "We moeten heldere afspraken hebben met elkaar over wat verdacht is en hoe we daarmee omgaan. Misschien moeten we bijvoorbeeld besluiten om in oorlogstijd bewaking mee te sturen met een loods. Daarover gaan we binnenkort met elkaar in gesprek. Wat kunnen de loodsen voor Defensie betekenen, en wat kan Defensie voor de loodsen betekenen? Het is tweerichtingsverkeer."

Zo ziet Bentinck het ook. "Tot 1980 maakte het Loodswezen onderdeel uit van de Marine. Bij de verzelfstandiging in 1988 en het opstellen van de Loodsenwet is een artikel opgenomen over de rol van de loods in het geval van gewapend conflict. Dat artikel beschrijft de speciale vorm van samenwerking tussen de Marine en het Loodswezen bij een beperkte of algemene noodtoestand. Normaliter zijn loodsen 24/7 beschikbaar om hun diensten aan te bieden voor elk schip dat een loods nodig heeft. Maar dan worden de schepen waar de NAVO behoefte aan heeft met prioriteit beloofd. In zo'n situatie beslist de Marine welk schip beloofd mag worden."

Alertheid voorop

Gelukkig is het nog niet zover. Voor nu ligt de focus op bewustzijn en alertheid. Binnen het Loodswezen is een awareness-programma gestart. De eerste meldingen die daaruit zijn voortgekomen, zijn doorspeeld naar Defensie. Bentinck: "De 'ogen en oren' van de Noordzee zijn, ligt in het verlengde van onze eigen rol en is onze plicht als burger. Wel is het belangrijk dat loodsen weten waarop ze moeten letten en wat ze moeten doen als

zij iets vreemds aantreffen. Dat zijn we nu, binnen de Noordzee-samenwerking, aan het uitwerken." Het is nadrukkelijk niet de bedoeling om van een loods een halve inlichtingenman of -vrouw te maken, benadrukt Tas. "Je hoeft geen James Bond te zijn maar wel een alerte burger blijven, die afwijkende zaken signaleert en doorgeeft."

Waarover zou je een melding kunnen maken?

Als de bemanning objecten fotografeert waarvan je normaalgesproken geen foto's voor privédoeleinden zou maken, bijvoorbeeld. Of als er naast de gewone bemanning extra mensen op de brug zijn, zonder een duidelijke rol. Schepen die bewust buiten de territoriale zee blijven, kunnen ook verdacht zijn. "Dit zijn concrete voorbeelden, maar in het algemeen kun je zeggen: alles wat de normale patronen

doorbreekt", verduidelijkt Bentinck. "Als iets afwijkt aan boord en je kunt er geen verklaring voor vinden, kun je de rode vlag hijsen."

Blijvende samenwerking

De samenwerking tussen de Noordzee-partners is blijvend en zal de komende tijd nader vorm krijgen. "We zijn bezig om alle operators op de Noordzee met elkaar te verbinden in een Joint Interagency Taskforce en praktische afspraken met elkaar te maken", legt Tas uit. "We moeten elkaar weten te vinden en van elkaars uitdagingen en mogelijkheden weten. Elkaar kennen is misschien wel het allerbelangrijkste; dat is al de helft van de oplossing."

Waar een wil is, is ook een weg. "Dat hebben we bijvoorbeeld in coronatijd gezien", zegt Bentinck. "We hebben toen als

Beeld: Koninklijke Marine / Yoeri Bonarius

Beeld: Koninklijke Marine / Yoeri Bonarius

Loodswezen ook laten zien dat we flexibel genoeg zijn, snel kunnen schakelen en de verantwoordelijkheid durven te nemen om de havens open te houden. Maar een les uit de coronatijd is ook: zodra de concrete dreiging verdwijnt, zijn we geneigd om alles snel weer te vergeten en over te gaan tot de orde van de dag. Daarom is het een goede zaak om de paraatheid vast te houden, en te blijven investeren in een stabiel Loodswezen, ook als de spanningen binnenkort weer afnemen. We weten immers dat de situatie heel snel weer kan omslaan."

Teamwork is de sleutel tot succes, zegt Tas. "Alle betrokken partijen moeten doen waar zij goed in zijn. Het is een team effort." Het helpt dat er al veel lijnen lopen tussen de

Marine en het Loodswezen. Bentinck: "Een flink aantal mensen bij het Loodswezen komt van de Marine en is als reservist actief. Zij kunnen de kennis van het Loodswezen delen met de Marine en de zorgen van de Marine delen binnen onze organisatie. Ook hebben we al jaren een samenwerking met elkaar op bijvoorbeeld het gebied van opleidingen en simulatoren. We zijn 1980 uit elkaar gegaan, maar we hebben matching dna. We blijven elkaar vinden."

"We hebben een gezamenlijk opgave", besluit Tas. "We moeten samen blijven optrekken, kennis delen en op alle niveaus goed met elkaar communiceren om de weerbaarheid van Nederland te vergroten."

Verdachte activiteiten (denk aan milieudelicten of smokkel) die door gebruikers van de Noordzee, waaronder loodsen en medewerkers van NLBV, worden waargenomen kunnen worden gemeld bij het Maritiem Informatie Knooppunt (MIK-NL). Dit kan bij de meldkamer van de Kustwacht via (088) 958 40 00 of per mail via ccc@kustwacht.nl. Als loodsen of medewerkers van NLBV iets horen of observeren dat voor de 'situational understanding' met betrekking tot de geopolitieke spanningen interessant is, meldt dit dan bij de manager operaties. Hij zal dit doorgeven aan de instanties. Meldingen worden anoniem behandeld.